

В статье рассматривается проблема влияния современных средств визуальной коммуникации на формирование экологического мышления у младших школьников.

Ключевые слова: экологическое мышление, средства визуальной коммуникации, младшие школьники.

In article the problem of influence of modern means of visual communications on formation of ecological thinking at younger schoolboys is considered.

Key words: ecological thinking, means of visual communications, younger schoolboys.

УДК [373.5-051:51]:373.5.091.26]:001.891.5

Олексюк О. А.,
аспірант Київського університету
імені Бориса Грінченка

ПРОБЛЕМА ГОТОВНОСТІ ВЧИТЕЛЯ МАТЕМАТИКИ ДО МОНІТОРИНГУ НАВЧАЛЬНИХ ДОСЯГНЕНЬ УЧНІВ

У статті висвітлюється проблема готовності вчителя математики до моніторингу навчальних досягнень учнів. У результаті проведеного анкетування були виявлені основні питання щодо підготовки педагога до реалізації вищеназваної проблеми.

Ключові слова: моніторинг, готовність вчителя, якість освіти, навчальні досягнення учнів.

Сучасні соціально-економічні та політичні зміни стали передумовою реформування національної системи освіти. Українське суспільство розуміє та глибоко усвідомлює той факт, що високоякісна освіта й освічений фахівець виступають основою конкурентоспроможності на національному та світовому рівнях. Відтак гостро постає питання якості освіти та управління нею, що є суттєвою проблемою сучасної науки.

Таким чином, одним з основних завдань сьогодення є забезпечення високоякісної освіти на всіх етапах та рівнях. Єдиною можливістю забезпечення реалізації цього завдання є отримання повної, об'єктивної, адекватної, точної інформації, яка дозволить на основі оцінювання приймати ефективні управлінські рішення. Один з основних шляхів отримання такої інформації — організація та проведення моніторингових досліджень, що визнані державними документами та урядовими актами.

У Національній доктрині розвитку освіти України у XXI ст. відзначено важливу роль освіти у сучасному суспільстві і визначено зобов'язання держави щодо забезпечення усім громадянам доступу до якісної освіти. У документі зазначено, що «освіта є стратегічним ресурсом поліпшення добробуту людей, забезпечення національних інтересів, зміцнення авторитету і конкурентоспроможності україн-

ської держави на міжнародній арені. Освіта і наука є найголовнішими умовами утвердження України на світовому ринку високих технологій» [4, 5].

У постанові Верховної Ради України «Про стан, напрями реформування і фінансування освіти в Україні» від 21.06.2001 р. № 2551-III Кабінету Міністрів рекомендовано «запровадити моніторинг реформування освіти з метою прийняття ефективних рішень щодо подальшого вдосконалення змісту освіти та форм її організації» [7, 57].

На виконання Указу Президента України «Про невідкладні заходи щодо функціонування та розвитку освіти в Україні» від 04.07.2005 р. № 1013 запроваджується система моніторингу освіти [9].

Уперше моніторинг було застосовано у ґрунтознавстві, в екології та інших науках. Так, в екології моніторинг — це безперервне спостереження за станом оточуючого середовища з метою попередження екологічних катастроф. Застосування моніторингу в медицині дає можливість виявити критичний стан людини, що загрожує її здоров'ю. У психологічних науках моніторинг використовують для виявлення тенденцій і закономірностей психологічного мікроклімату як окремих колективів, так і окремої людини. У соціології поняття «моніторинг» — це визначення невеликої кількості показників, які відображають стан соціальної

сфери, порівняння повторних замірів з базовими і нормативними показниками; систематичне спостереження, оцінювання та прогнозування стану оточуючого середовища, зумовленого діяльністю людини (І. Бестужев-Лада та ін.); система регулярних досліджень, мета яких полягає в науково-інформаційній допомозі та реалізації соціальних програм (А. Толстих та ін.).

В освіті моніторинг з'явився порівняно недавно, але вже міцно закріпив свої позиції як науково-практичне явище.

Моніторинг походить від латин. *monitor* — той, що контролює, нагадує, попереджає, наставляє, застерігає [1, 214].

У «Сучасному словнику іншомовних слів» значення слова «моніторинг» визначається наступним чином: 1) постійний контроль за будь-яким процесом з метою виявити, чи відповідає він бажаному результату або першопрогнозам; 2) спостереження за навколишнім середовищем, оцінка та прогноз його стану у зв'язку з господарською діяльністю людини; 3) збір інформації для вивчення громадської думки щодо якогось питання [8, 223].

У словнику Г. Варіга поняття «моніторинг» дефініціюється як систематичне дослідження, стеження і спостереження за певною ситуацією або явищем [10, 887].

Ф. Є. Вайнерт дотримується думки, що *моніторинг* — це форма організації, збирання, обробки, аналізу, інтерпретації та розповсюдження інформації про діяльність освітньої системи з метою вирішення конкретних проблем та прийняття адекватних управлінських рішень [11, 73–86].

У роботах В. Босса, Т. Невілла Послтвейта *моніторинг* розглядається як процедура систематичного збирання даних про важливі аспекти на загальнодержавному, регіональному чи локальному рівнях [6, 42–69].

О. Орлов визначає *моніторинг* як нестандартну інформаційну систему, яка дає змогу вести тривале стеження за будь-якими об'єктами або явищами педагогічної діяльності.

Т. Гайдер та В. Шпехт вводять таку дефініцію поняття «моніторинг»: «Моніторинг — комплекс динамічних та систематичних спостережень, аналітичної оцінки, аналізу, систематизації інформаційного матеріалу за найважливішими параметрами з метою прогнозування стану цілісної освітньої системи або окремих її елементів та розробки рекомендацій щодо її удосконалення».

Отже, *моніторинг за сутністю* — це інформаційна система, *за процесом* — створення умов для прийняття управлінського рішення, *за результативністю* — технологія оцінювання по-

точного стану об'єкта, його регулювання та прогнозування подальшого розвитку.

На сьогодні існує певна кількість досліджень, у яких термін «моніторинг» стосується системи освіти. Зокрема, йдеться про праці О. Абдуліної, В. Антипової, В. Архангельського, В. Безпалька, Г. Богомолової, Н. Буркіної, А. Верхоли, С. Вітвицької, В. Галузинського, В. Гузеєва, Н. Дерзкової, М. Євтухи, Г. Єльнікової, Є. Заїки, В. Кальнея, Д. Карєва, М. Корольової, Н. Кузьміної, І. Лернера, В. Лізинського, О. Локшиної, Т. Лукіної, О. Майорова, О. Мігіної, Л. Мишанської, О. Орлова, С. Подмазіна, А. Полле, В. Рєпкіна, Г. Рєпкіної, Н. Романкової, С. Сіліної, М. Скаткіна, Ю. Татура, Д. Уїлмса, С. Шишова, В. Якуніна.

Поняття «моніторинг» є близьким за значенням до таких розповсюджених загальнонаукових і педагогічних понять, як *зворотний зв'язок, рефлексія, контроль, оцінювання, діагностика, дослідження*. При цьому поняття «моніторинг» пов'язується з *якістю освіти*, коли мають на увазі «*кінцевий результат освіти*», тобто спеціаліста з його моральними якостями.

Існує два підходи до розгляду поняття «якість». *Якість як філософська категорія* виражає невіддільну від буття об'єкта його істотну визначеність, завдяки якій він є саме цим, а не іншим об'єктом. *Якість з позицій економіки та управління* — це рівень досягнення поставлених цілей, відповідність визначеним стандартам, ступінь задоволення очікувань споживача.

Якість знань є базовим поняттям освіти. Воно є достатньо широким, оскільки охоплює якість навчання, виховання та розвитку особистості як результат освітньої діяльності. Тому *якість в освіті* розглядається з економічних позицій — як ступінь досягнення мети або стандарту.

Одним з інструментів досягнення високоякісної освіти, безперечно, є моніторинг навчальних досягнень учнів. *Актуальність* його проведення не викликає сумнівів.

Запровадження в Україні зовнішнього незалежного тестування навчальних досягнень випускників, участь держави в міжнародних порівняльних дослідженнях стану освіти, впровадження у життя ідеї стандартизації потребують широкого застосування моніторингу навчальних досягнень учнів. Однак найголовнішим аргументом на користь широкого впровадження моніторингу навчальних досягнень старшокласників є можливість забезпечити кожного школяра інформацією про стан його навчальної підготовки і надати йому допомогу в коригуванні цього стану відповідно до його здібностей і потреб.

Проведення моніторингу навчальних досягнень учнів з математики складається з певних етапів:

- проведення діагностування учнів;
- обробка результатів діагностування;
- аналіз результатів діагностування і розробка рекомендацій щодо поліпшення математичної підготовки учнів;

• застосування результатів діагностування для вдосконалення навчального процесу з математики.

Для впровадження вчителем моніторингових досліджень у практику необхідно мати теоретичну і практичну підготовку щодо їх організації та проведення. Тому нами було проведено анкетування учителів математики, які на базі Інституту післядипломної педагогічної освіти проходили курси підвищення кваліфікації.

Як показує анкетування, серед опитаних 85 % учителів замислювалися над питанням «Що таке моніторинг?», 6 % не замислювалися, і 9 % частково замислювалися над цим питанням. Спонукало їх до роздумів проведення моніторингу у 5, 8, 9 та 11 класах, результати моніторингових досліджень, міжнародного порівняльного дослідження природничо-математичної освіти TIMSS, зовнішнього незалежного тестування, а також існування можливості відслідковувати досягнення учнів при вивченні певної теми, розділу, курсу.

85 % респондентів цікавляться питаннями моніторингу, 6 % цікавляться мало, важко відповісти на це запитання 9 % вчителів.

Основну інформацію про моніторинг 42 % вчителів математики отримують із засобів масової інформації, 39 % — з літератури, 45 % — із розмов з колегами, друзями, знайомими, 57 % — з навчання на курсах, в учбових закладах.

Результати анкетування показали, що 42 % педагогів розуміють поняття моніторингу, але не

володіють термінологією, 54 % неправильно розуміють, 4 % взагалі не знають поняття моніторингу.

З нормативними документами, в яких визначена можливість та необхідність проведення моніторингових досліджень у навчально-виховному процесі, знайомі 6 % вчителів математиків, а 94 % не знають про існування таких державних документів.

Що є об'єктами моніторингу в освіті, частково знають 75 % педагогів. В основному називають об'єктом моніторингу учня, рівень його навчальних досягнень. Не знають, що є об'єктами моніторингу в освіті — 25 % вчителів.

Принципи моніторингу називають лише 6 % респондентів. З функціями моніторингових досліджень частково знайомі 21 %, 90 % вчителів не знають форм проведення моніторингу. З основними завданнями моніторингу частково знайомі 94 %. Не можуть назвати основні етапи проведення моніторингу 93 % вчителів.

6 % респондентів вважають, що вони готові до організації та проведення моніторингу навчальних досягнень учнів, 70 % педагогів — не готові, 21 % — частково готові.

На запитання, чи важливою є підготовка вчителя до організації та проведення моніторингу навчальних досягнень учнів у навчально-виховному процесі з математики, 67 % відповіли «так», 27 % — «ні», 6 % не змогли дати відповідь.

Таким чином, у результаті анкетування було зафіксовано те, що вчителі не обізнані в питаннях моніторингу, існує проблема їх готовності до моніторингу навчальних досягнень учнів. Це дає підстави дійти висновку щодо актуальності, доцільності та перспективності обраної теми дослідження та необхідності подальших наукових пошуків у зазначеному напрямку для вирішення визначеної проблеми.

ДЖЕРЕЛА

1. Гончаренко С. Український педагогічний словник / С. Гончаренко. — К. : Либідь, 1997. — С. 214.
2. Касьянова О. М. Моніторинг в управлінні навчальним закладом / О. М. Касьянова // Управлінський супровід моніторингу якості освіти / Т. Б. Волобуєва. — Х. : Основа, 2004. — С. 96. — (Серія «Бібліотека журналу “Управління школою”»; Випуск 1 (13)).
3. Лукіна Т. Моніторинг якості освіти: теорія та практика / Т. Лукіна. — К. : Шкільний світ, Вид-во Л. Галіцина, 2006. — С. 11–17.
4. Національна доктрина розвитку освіти // Освіта України. — 2003. — № 33. — С. 5.
5. Підготовка майбутнього вчителя до здійснення моніторингу навчально-виховного процесу // Педагогічний альманах. — 2009. — Вип. 4. — К. — С. 150–155.
6. Послтвейт Т. Невілл. Моніторинг та оцінювання різних систем освіти / Т. Невілл Послтвейт // Моніторинг стандартів освіти / [За ред. А. Тайджимана, Т. Невілла Послтвейта]. — Львів : Літопис, 2003. — С. 42–69.
7. Постанова Верховної Ради України від 21 червня 2001 р. № 2551-III «Про стан, напрями реформування і фінансування освіти в Україні // Освіта України. Нормативно-правові документи. — К. : Міленіум, 2001. — С. 55–60.

8. Сучасний словник іншомовних слів / Уклад.: О. І. Скопненко, Т. В. Цимбалюк. — К. : Довіра, 2006. — С. 789.
9. Указ Президента України «Про невідкладні заходи щодо функціонування та розвитку освіти в Україні» від 04.07.2005 р. № 1013.
10. Deutsches Wörterbuch. Mit einem «Lexika der deutschen Sprachlehre» / [Verfass von G. Wahrig]. — Gütersloh, München. Bertelsmann Lexikon Verlag, 2001. — S. 14—53.
11. Weinert F. E. Schulleistungen — Leistungen der Schule oder der Schüler? / F. E. Weinert // Leistungsmessungen in Schulen / F. E. Weinert. — Weidmann Verlag, 2002. — S. 73—86.

В статье рассмотрена проблема готовности учителя математики к мониторингу учебных достижений учеников. В результате проведенного анкетирования были выявлены основные вопросы, касающиеся подготовки педагога к реализации указанной выше проблемы.

Ключевые слова: мониторинг, готовность учителя, качество образования, учебные достижения учеников.

In the article the problem of readiness of teacher of mathematics is considered to monitoring of educational achievements of pupils. As a result of the conducted questionnaire basic questions, touching preparation of teacher to realization of the problem indicated higher, were exposed.

Key words: monitoring, readiness of teacher, quality of education, educational achievements of pupils.

Петрошук Н. Р.,

завідувач НМЦ профільного навчання
Інституту післядипломної педагогічної освіти
Київського університету імені Бориса Грінченка

З ІСТОРІЇ ПРОВЕДЕННЯ УЧИТЕЛЬСЬКИХ З'ЇЗДІВ НАПРИКІНЦІ ХІХ — НА ПОЧАТКУ ХХ СТОЛІТТЯ В УКРАЇНІ (НА МАТЕРІАЛАХ КИЇВСЬКОГО НАВЧАЛЬНОГО ОКРУГУ)

Статтю присвячено аналізу особливостей проведення з'їздів учителів наприкінці ХІХ — на початку ХХ ст. в Україні. У статті вперше використано унікальні архівні документи того часу.

Ключові слова: підвищення кваліфікації, учительські з'їзди, курси, педагогічний досвід.

Метою статті є розгляд становлення системи підвищення кваліфікації учителів, яка наприкінці ХІХ — на початку ХХ ст. включала в себе педагогічні курси, з'їзди, наради та різноманітні заходи, які проводили товариства грамотності (виставки, педагогічні музеї тощо).

У сучасній історіографічній та педагогічній літературі досвід проведення учительських курсів та з'їздів висвітлено недостатньо. Публікації мають переважно фрагментарний характер і не дають можливості повною мірою оцінити масштаби проведеної земствами різних губерній Київського навчального округу роботи з організації та проведення курсів і з'їздів учителів.

Започаткував проведення та розробив засади вчительських курсів і з'їздів для підвищення фахового рівня вчителів початкових народних училищ талановитий педагог та відомий земський діяч Микола Олександрович Корф. Він власним коштом провів перші в Росії з'їзди вчителів та

розробив керівництва, за якими довгий час працювали вчителі в училищах та на курсах підвищення кваліфікації, що проводились земствами починаючи з 70-х рр. ХІХ ст. і до початку ХХ ст. [1, 78—88].

Форма проведення і змістове наповнення з'їздів-курсів поступово змінювались. Спочатку це були тільки кількадевні зібрання для ознайомлення педагогів з елементарними прийомами початкового навчання. В архівних документах ці заходи називали то курсами, то з'їздами, не вказуючи на різницю між ними. Цьому сприяло й те, що Департамент народної освіти 25 листопада 1872 р. видав розпорядження про те, що «педагогічні курси для учителів мають однакову мету з педагогічними з'їздами учителів, а саме: ознайомити наставників училищ з найновішими прийомами початкового навчання», тому правила для педагогічних з'їздів учителів повинні застосовуватися і до короткотермінових педагогічних курсів [2, 15].